

Motion till riksdagen 2009/10: MJ371

av **Maria Wetterstrand m.fl. (mp)**

Vårt beroende av ekosystemtjänster

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en överordnad samhällsprioritering är att säkra att viktiga ekosystemtjänster genereras också i framtiden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inte ska bidra till att utarma viktiga ekosystemtjänster i andra länder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram en strategi för att säkra ekosystemtjänster i Sverige.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska stödja forskning och utveckling av metoder för att beräkna olika aktiviteters konsekvenser för ekosystemtjänster.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de viktigaste lagarna inom miljö och areella näringar bör kompletteras med hänvisning till hänsyn till ekosystemtjänster.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ha ekosystemansatsen och ekosystemtjänster som två överordnade principer vid förhandlingar inom EU om bl.a. reformeringen av EU:s jordbrukspolitik och EU:s fiskepolitik.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att berörda myndigheter utbildar beslutsfattare om hur man för in hänsyn till ekosystemtjänster i det lokala och regionala beslutsfattandet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU:s jordbrukspolitik bör reformeras utifrån en ekosystemansats.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ekonomiska styrmedel utvecklas för att säkra framtida ekosystemtjänster.

Fel! Okänt namn på

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i det fortsatta arbetet med miljömålen bör hänsyn till ekosystemtjänster integreras i miljömålssystemet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om genmodifierade arter.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål för markutnyttjande i Sverige och utomlands.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekosystemtjänster och biståndsprojekt.¹

¹ Yrkande 13 hänvisat till UU.

2 Inledning

Vår ekonomi, vårt välbefinnande, ja hela vår överlevnad, är beroende av de nyttigheter och tjänster som naturen förser oss med. De syns oftast inte, de ingår sällan i ekonomiska kalkyler, men vi skulle inte klara oss utan dem.

Det handlar om grundläggande tjänster som att vilda insekter pollinerar bär, frukt och blommor. Att vatten renas och regleras. Att kretsloppen fungerar för viktiga ämnen som kol, kväve och fosfor. Att bördig jord bildas. Att det finns fisk i haven och träd i skogen. För att bara ta några exempel.

Dessa ekosystemtjänster är helt nödvändiga för oss. Men de är satta under stark press. FN:s stora Millennium Ecosystem Assessment (MA) bedömde 2005 att 15 av 24 undersökta ekosystemtjänster hade utarmats eller utnyttjades på ett ohållbart sätt.

Enligt MA tyder mycket på att naturens förmåga att tillhandahålla dessa livsavgörande tjänster kan drabbas av snabba och omfattande förändringar som blir kostsamma och ibland kan vara oåterkalleliga.

Vi kan inte fortsätta så här. Trenden måste vändas, samtidigt som fattiga länder måste få utvecklas. Vi behöver en politik för att säkra framtida ekosystemtjänster i Sverige. Vårt internationella agerande måste också ta större hänsyn till ekosystemtjänster.

I denna motion beskriver vi närmare vad ekosystemtjänster är, varför de är viktiga, och ger några förslag på hur insikten om detta bör få genomslag i svensk politik.

3 Bakgrund

3.1 Vad är ekosystemtjänster – och hur utvecklas de?

Övergripande kan man säga att ekosystemtjänster är tjänster och nyttigheter vi får ”gratis” av naturen, exempelvis att insekter pollinerar, att vatten renas, att skadedjur begränsas och att bördig jord bildas. Det är ett sätt att se naturen från människans perspektiv. Vilket inte hindrar att naturen också har ett egenvärde.

Millennium Ecosystem Assessment, MA, innebar när den kom 2005 ett internationellt genombrott för synen på ekosystemtjänster. Den har beskrivits som ”en lägesrapport över jordens ekosystemtjänster” som lyfter fram naturens betydelse för människan. MA kopplade förutsättningarna för människans välbefinnande (säkerhet, grundläggande material för konsumtion, hälsa, goda sociala relationer samt frihet att välja och handla) till fyra kategorier av ekosystemtjänster:

1. Understödjande tjänster omfattar de ekosystemfunktioner som är ett slags bas för allt annat, alltså de tjänster som stöder och är nödvändiga för att

Fel! Okänt namn på

- de andra ska fungera. Det kan exempelvis vara jordformation, kolets kretslopp, eller närings- och vattencykler.
- ? Reglerande tjänster har funktioner som är lite mer specifika. Det kan vara pollinering, luft- och vattenrening, klimatreglering.
 - ? Kulturtjänster innehåller allt det som vi använder för det mer känslomässiga välbefinnandet, t.ex. estetiska värden och rekreationsvärden – naturupplevelsen i en skog, skönheten i en blommande äng, en uppfriskande simtur i havet. Dessa värden underskattas ofta, men har visat sig utgöra en viktig del i människors kultur och ha positiva effekter på hälsan.
 - ? Producerande tjänster är de av ekosystemtjänsterna som är mest konkreta. Det är helt enkelt mat, vatten, material o.s.v. som vi kan använda mer eller mindre direkt. Ibland skiljer man ut de producerande tjänsterna från de andra och ser dem mer som ett resultat av de andra tjänsterna – eller som varor.

Den generella uppdelningen i MA har varit normgivande för klassificeringen och används numera i en rad olika sammanhang.

I MA bedömdes utvecklingen under de senaste femtio åren för 24 tjänster eller del-tjänster inom de sista tre kategorierna.

Skördar, animalieproduktion och fiskodling ökar. Men de globala fiskebestånden har utarmats, främst genom överfiske. Produktionen av annan viltfångad eller naturligt växande mat minskar också.

Naturens upptag av växthusgaser bedömdes i MA ha ökat under 1900-talet. Däremot noterades en rad negativa lokala och regionala konsekvenser. Atmosfärens förmåga att rena sig från luftutsläpp bedömdes ha minskat. Erosionen ökar, degraderingen av jorden ökar, vattenkvaliteten sjunker, den naturliga regleringen av skadegörare minskar på grund av användning av bekämpningsmedel och naturliga skydd mot naturkatastrofer (översvämning, jordskred och liknande) minskar. Naturliga pollinatorer tycktes minska globalt. Produktionen av skog och fibrer för textilier minskade i vissa regioner men ökade i andra.

Läget för den naturliga regleringen av sjukdomar och vatten varierade också från region till region. Detsamma gällde för rekreation och turism: fler områden hade blivit tillgängliga, men många hade också utarmats. Övriga kulturella tjänster som heliga lundar och arter samt omfattningen och kvaliteten hos naturområden minskade.

MA konstaterade sammanfattningsvis i denna rapport från 2005 att ekosystemtjänsterna har utarmats i en alarmerande takt.

MA varnar att utarmningen av ekosystemtjänster kan bli markant värre under första hälften av detta sekel och är ett hinder när det gäller att uppfylla de av FN antagna millenniemålen om fattigdomsbekämpning, utrotandet av hunger, förbättrad hälsa, rent vatten och hållbar utveckling.

Konsekvenserna är ojämnt fördelade. Effekterna väntas drabba de fattigaste hårdast. MA konstaterar att den rika delen av världens befolkning är avskämd från de flesta negativa effekter av förlusten av ekosystemtjänster. Men det finns problem också i EU.

3.2 Ekosystemtjänster i EU

I Europeiska miljömyndighetens (EEA) årsrapport för 2007 konstateras att förlusten av den biologiska mångfalden är direkt kopplad till den utarmning av ekosystemtjänster som beskrivs av MA.

EU-kommissionen följde upp MA i maj 2006 med meddelandet ”Att stoppa förlusten av biologisk mångfald”. EU-kommissionen noterade MA:s bedömning att de flesta ekosystemtjänster håller på att utarmas i EU och konstaterade:

Människans fragmentering av ekosystemen har drabbat Europa hårdare än någon annan världsdel. Exempelvis kan nämnas att bara 1–3 % av Västeuropas skogar kan klassificeras som ostörda av människor. På artnivå är 42 % av Europas inhemska däggdjur, 43 % av fåglarna, 45 % av fjärilarna, 30 % av groddjuren, 45 % av reptilerna och 52 % av sötvattenfiskarna hotade av utrotning ... Den främsta påverkansfaktorn är fragmentering, försämring och förstörelse av livsmiljöer på grund av förändrad markanvändning.

EU-kommissionen konstaterade vidare:

Slutsatsen var att vi förbrukar jordens naturliga kapital och riskerar att förstöra ekosystemens förmåga att försörja kommande generationer. Vi kan vända den nedåtgående trenden, men det kräver stora förändringar i politik och praktisk handling.

För att vederlägga en vanlig invändning förklarade EU-kommissionen följande:

Det finns en gräns för i vilken utsträckning människans uppfinningsrikedom och teknik kan ersätta detta naturliga livsuppehållande system, och även om det går blir kostnaderna ofta högre än kostnaderna för att vårda den biologiska mångfalden i förebyggande syfte. När utarmningen av ekosystemen väl har passerat en viss tröskel är det ofta mycket svårt eller omöjligt att återställa dem. Utdöendet är för evigt. I det långa loppet kan mänskligheten inte överleva utan detta livsuppehållande system.

En färsk rapport, *Ecosystem services and biodiversity in Europe*, utgiven av sammanslutningen av vetenskapsakademierna i EU (European Academies Science Advisory Council) lyfter fram ytterligare en ekosystemtjänst av betydelse i EU: regleringen av miljökvaliteten. Ett exempel är betydelsen av gröna områden i stadsbebyggelse, både för luftkvaliteten och för bullerdämpning. Betydelsen av denna tjänst avspeglas i viss mån i fastighetspriser. I rapporten gjordes ett försök att bedöma betydelsen av ekosystemtjänster i EU, enligt MA:s kategorisering. Några som anses särskilt betydande är primärproduktion, vattenreglering, miljökvalitet, matproduktion och kulturella värden. Lokalt kan andra vara särskilt viktiga, exempelvis markens bördighet eller klimatreglering.

Fel! Okänt namn

3.3 Varifrån kommer ekosystemtjänster – och varför minskar de?

Ekosystem kan sägas vara summan av de arter som lever i ett system, samt den abiotiska (fysiska, icke-levande) miljö som de lever i och de utbyten de levande varelserna har med varandra och med den abiotiska miljön. De levererar således en rad tjänster som människan har nytta av.

Ekosystemen och ekosystemtjänster påverkas av en rad faktorer. Några exempel:

- ? Förlust av den biologiska mångfalden är ett av de stora hoten. Levande organismer – växter, bakterier, svampar, djur – är nödvändiga för att det ska finnas ekosystemtjänster. (Vi har utvecklat vår syn på betydelsen av den biologiska mångfalden samt förslag till åtgärder för att bevara biologisk mångfald i tidigare motioner, se t.ex. motion 2007/08:MJ414 och motion 2008/09:MJ502).
- ? Förändringar i användningen av mark och vatten har en direkt effekt på de ekosystemtjänster vi får. Ändrad markanvändning har också en stark indirekt effekt genom påverkan på den biologiska mångfalden. Konvertering av naturskog och andra naturliga ekosystem till jordbruksmark har enligt MA varit den viktigaste faktorn bakom förlusten av ekosystemtjänster.
- ? Även föroreningar kan minska produktionen av ekosystemtjänster. Utsläpp kan t.ex. påverka vattenkvaliteten direkt och markens och levande organismers möjligheter att rena vatten.
- ? Klimatförändringar kan också få enorma konsekvenser för ekosystemtjänsterna. Kopplingen mellan klimat och ekosystemtjänster är komplex. Å ena sidan utgör klimatförändringar ett stort hot mot produktion av ekosystemtjänster. Å andra sidan kan ekosystemtjänster vara av stor betydelse för att dämpa klimatförändring och minska deras effekter. En rapport som presenterades av FN:s miljöorgan Unep i juni 2009 drar slutsatsen att med de rätta marknadssignalerna, och rätt skötta, kan jordens levande system avskilja och lagra enorma mängder koldioxid. Samtidigt skulle det generera andra ekosystemtjänster som en positiv bieffekt, t.ex. förbättrad vattentillgång, stabilisering av mark och minskad förlust av biologisk mångfald. Utöver det skulle en mängd nya gröna jobb skapas i förvaltning av naturresurser.

En rapport från projektet TEEB (se nedan) uppskattades i september 2009 att cirka 15 procent av de globala koldioxidutsläppen absorberas eller ”förvaras” av världens skogar varje år. Utan denna tjänst skulle klimatförändringen ha gått ännu längre.

Bakom dessa direkta faktorer lyfter MA fram fem indirekta påverkansfaktorer (eller ”drivers”):

- ? befolkningsförändringar (ökning och migration)
- ? ekonomisk aktivitet (bl.a. ekonomisk tillväxt, inkomstskillnader och handelsmönster)

Fel! Okänt namn på

- ? sociopolitiska faktorer (t.ex. förekomsten av konflikter eller deltagande i politiskt beslutsfattande)
- ? kulturella faktorer
- ? tekniska förändringar.

Globalt sker en mycket kraftig befolkningsökning. Global Environment Outlook 4 (GEO4), utgiven av FN:s miljöorgan Unep, konstaterade 2007 att sedan 1987 hade världens befolkning ökat med nästan 34 procent och världshandeln med 260 procent. Den markareal som finns tillgänglig för varje person har därmed minskat från 7,91 hektar år 1900 till 2,02 hektar år 2005. Med nuvarande befolkningsökning beräknas arealen minska till 1,69 hektar per person till år 2030.

Föroreningar, tillgång till dricksvatten och utarmning av jordbruksmark pekades ut i GEO4 som några av de stora problemen för människor på kort sikt. Utsläpp av växthusgaser, uttag av fisk, uttag av skog och en rad andra sätt att belasta miljön har överskridit de ekologiska ramarna.

Jordbruk, inklusive bete, står för närmare 40 procent av all markyta globalt sett. Jordbruket står även för 70 procent av all vattenanvändning. Fixering av kväve har fördubblats, och fosforanvändningen har tredubblats.

I GEO 4 sammanfattas detta som att förändringarna beror på mänskliga aktiviteter i en alltmer industrialiserad, globaliserad och sammankopplad värld.

Förändringar i ekosystem har bidragit till ökad välfärd och ekonomisk utveckling, framför allt genom att vi har ökat de "producerande" tjänsterna, som produktion av mat och skogsråvara. Gratistjänsterna i ekosystemen har med andra ord tillhandahållit en ständig ekonomisk tillväxt, dessa tjänster har kunnat utnyttjas mer av vissa än av andra och med dessa tjänster har rikedom kunnat skapas. Tillväxten har även inneburit ökad stress för ekosystemen, vilket kan komma att leda till lägre välfärd på sikt genom att det kan minska framtida generationers möjlighet att utnyttja ekosystemtjänsterna.

3.4 Överutnyttjade ekosystem och deras förmåga till återhämtning

Några begrepp som är centrala för förståelsen av problematiken kring ekosystemtjänster är tröskeleffekter, flippar, multifunktionalitet och resiliens.

Man talar ibland om att ekosystem "flippar" när det sker omfattande och irreversibla förändringar, som när en ny art blir toppredator i ett ekosystem.

När en utveckling pågått en tid och når ett läge där det inträffar plötsliga förändringar i ekosystemet talas det om "tröskeleffekter" (eller "tipping points"). Forskning tyder allt mer på att ekosystemen inte utvecklas linjärt (att en förändring av en parameter med x procent ger en förändring av ekosystemet eller ekosystemtjänster med y procent), utan att det är vanligt med tröskeleffekter. En ökning av exempelvis torskfångsten med ytterligare en procent eller ett överuttag med ytterligare ett år behöver alltså inte ge en minskad förökning med en procent, eller en fördröjd återhämtning med ett år. Den relativt plötsliga kollapsen av torskbeståndet utanför Kanada är ett väl-

Fel! Okänt namn på

känt exempel. Forskningen uppvisar fler liknande exempel. Beslutsfattare måste därför vara uppmärksamma på tidiga varningstecken och förutsättningarna för ekosystemens funktioner.

”Multifunktionalitet” syftar på att ekosystem normalt producerar flera tjänster samtidigt. En skog producerar både fiber och mat, den bidrar till att reglera luft och vatten, den kan vara hemvist för insekter som pollinerar växter utanför skogen, med mera. Ansträngningar för att öka produktionen av en tjänst (t.ex. virkesproduktion) kan inverka negativt på andra tjänster. Ett centralt budskap är därför att det är viktigt att se till konsekvenserna för alla relevanta ekosystemtjänster när beslut fattas om exempelvis förvaltning av naturresurser.

”Resiliens” kan förstås som ekosystemens förmåga att återhämta sig från störningar, både naturliga och de som människor orsakat. Resiliens blir allt viktigare i takt med att klimatförändringarna och andra miljöproblem förvärras, med därpå följande stress på ekosystemen och dess beståndsdelar. Ekosystem fungerar inte isolerat från sin omgivning. Det finns komplicerade samband mellan ekosystem och människors aktiviteter, där båda påverkar varandra.

4 Politik för ekosystemtjänster

4.1 Ekosystemtjänster ett oundgängligt samhällsintresse

Ur ett annat perspektiv kan förmågan att tillhandahålla ekosystemtjänster, också efter störningar, ses som ett oundgängligt naturkapital. God förvaltning av ekosystemtjänster och resiliens är således inte enbart en miljöfråga, utan en fråga om ekonomi och välbefinnande på längre sikt.

Brist på insikt om kopplingen mellan ekosystemtjänster, resiliens och människans välbefinnande kan ses som den grundläggande orsaken till våra miljö- och naturresursproblem och ett hot mot vår framtida välfärd och vår livskvalitet.

De senaste decenniernas kunskapsutveckling på miljöområdet leder till en slutsats som kan verka paradoxal. Problemet med icke förnybara resurser är inte i första hand att de tar slut, utan de problem som användningen och spridningen medför. När det gäller de förnybara resurserna är grundproblemet att de överutnyttjas samt att ovarsamt utnyttjande minskar biologisk mångfald och orsakar problem för ekosystemtjänster.

Ny forskning (A safe operating space for humanity, Nature, 24 september 2009) har försökt att klarlägga var säkra ekologiska ramar för mänsklig påverkan på miljön går. En grupp forskare har identifierat och undersökt nio olika aspekter. För varje aspekt har man försökt uppskatta var en säker gräns för mänsklig påverkan går. De nio aspekterna är klimatförändring, försurning av världshaven, uttunnningen av ozonskiktet, partiklar i luften, flöden för när-

salterna kväve och fosfor, sötvattenanvändning, förändring av markanvändning, kemiska föroreningar och förlust av biologisk mångfald.

Forskarna konstaterar att det är svårt att entydigt slå fast säkra gränser. Osäkerheten är stor. Forskarna påpekar att en gradvis ökning av stress på en faktor kan leda till en omfattande, plötslig och oåterkallelig förändring av viktiga ekosystemfunktioner. Som exempel anges att avskogning i Amazonas kan drabba vattenförsörjningen i Asien. En slutsats är att det är nödvändigt att hålla sig inom säkerhetsgränsen i samtliga områden.

Forskarna anger att de inte lyckats kvantifiera förslag till gränser avseende luftpartiklar och kemisk förorening. För klimatförändringar, kväve- och fosforcykler och förlust av biologisk mångfald är det däremot tydligt att vi överskridit säkra gränser för vår ekosystempåverkan. Vad gäller biologisk mångfald drar forskarna slutsatsen att mänskligheten redan har kommit djupt in i farozonen, där oönskade ekosystemförändringar med omfattande negativa konsekvenser för människor inte kan uteslutas om den nuvarande utarmningstakten fortsätter. Det finns en tilltagande risk att detta kommer att drabba ekosystemens funktioner.

Slutsatsen är att förbrukningen av förnybara naturresurser på många håll överskridit de ekologiska ramarna, med allt för omfattande konsekvenser för framtida ekosystemtjänster. Belastningen måste minska till vad ekosystemen tål. Även om det råder viss osäkerhet om var gränserna ligger, är det klart vilken riktning utvecklingen bör ta. Ett målorienterat åtgärdsarbete behöver gå hand i hand med forskning och metodutveckling och förfining. Problemen blir värre om vi väntar.

Användningen av ekosystemtjänster är som nämnts ojämnt fördelat. Fördelningen blir en allt viktigare fråga i en begränsad och globaliserad värld. Detta syns tydligt i pågående klimatkussioner. Vi måste diskutera både förbrukning och fördelning. Detta blir än viktigare ifall man inför historiskt ansvar, utifrån principen att den som orsakat problemet (och nu tjänar på att ha gjort det) har ett större ansvar för att åtgärda det. Detta synsätt återkommer också i den internationella klimatdebatten, till exempel i diskussionen om Greenhouse Development Rights (en modell som tagits fram av forskare vid bl.a. Stockholm Environment Institute för att på ett rättvist sätt kunna fördela de insatser som krävs för att undvika katastrofala klimatförändringar).

Analysen av ekosystemtjänster ger ett mer grundligt och faktabaserat underlag till det som många redan vetat eller känt intuitivt: att det är viktigt för människans egen skull att värna om vår miljö. Den understryker vikten av att miljöskydd får ökad tyngd i avvägning mot andra intressen. Skydd av ekosystemtjänster måste få större vikt vid beslut på alla nivåer. Utan ekosystemtjänster kan vi inte överleva. Ett övergripande och överordnat samhällsmål bör därför vara att säkra att viktiga ekosystemtjänster genereras också i framtiden. Sverige ska inte bidra till att utarma viktiga ekosystemtjänster i utlandet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

4.2 En strategi och åtgärder för att säkra ekosystemtjänster

Inom FN:s konvention om biologisk mångfald har parterna lyft fram ekosystemansatsen som ett sätt att ta större hänsyn till ekosystemtjänster vid förvaltning av naturresurser (t.ex. vid partsmötet 2000). Med ekosystemansatsen menas bland annat att bevarande och nyttjande av biologisk mångfald sätts i ett större sammanhang (i ett landskapsperspektiv) för att även kunna se vilka effekter olika åtgärder har på andra ekosystem eller områden än de som står i fokus för en specifik åtgärd. Ekosystemansatsen poängterar även vikten av att ekonomiska och sociala faktorer inkluderas i arbetet för att bevarande och hållbart nyttjande ska kunna uppnås. Ekosystemansatsen har skrivits in i olika politiska dokument, som t.ex. EU:s fiskeripolitik. Men den har inte fått något större genomslag där i praktiken, och som Natuvårdsverket påpekade 2007 i rapporten Ekosystemansatsen, inte heller i svensk förvaltning.

Miljöpartiet anser att regeringen ska ta fram en strategi för att säkra ekosystemtjänster i Sverige framöver.

Regeringen bör genomföra en kartläggning över viktiga ekosystemtjänster, samt göra en analys av hur de utvecklas, vad som påverkar dem och hur man kan säkra deras produktion på sikt. Strategin bör innehålla förslag på ändringar av regelsystem samt ekonomiska styrmedel. Till exempel kan kemikaliereregleringen i större utsträckning behöva baseras på konsekvenser för ekosystemtjänster, även avseende kemiska ämnens nedbrytningsprodukter och samverkan med andra ämnen, den s.k. ”cocktaileffekten”. Vi utvecklar delar av detta nedan.

Förståelsen för ekosystemen som grunden för mänsklig välfärd är avgörande kunskap för framtiden. Betydelsen av ekosystemtjänster behöver lyftas fram mer i ekonomiska, tekniska, juridiska och naturvetenskapliga utbildningar. Ett förslag är att genomföra en informationskampanj samt bedriva mer långsiktiga insatser för att öka allmänhetens kunskap om och förståelse för betydelsen av ekosystemtjänster. En komplettering av kommittéförordningen med krav på att statliga utredningar ska redovisa eventuella konsekvenser av sina förslag för produktionen av ekosystemtjänster kan vara befogad.

En översyn bör göras av ekonomiska styrmedel, för framför allt areella näringar, med avseende på konsekvenser för produktion av ekosystemtjänster. En översyn bör också göras av statens utgifter och konsekvenser för ekosystemtjänster (en sådan översyn har genomförts i Storbritannien). Miljöpartiet anser att regeringen ska stödja forskning och utveckling av metoder för att beräkna olika aktiviteters konsekvenser för ekosystemtjänster.

Leverans av ekosystemtjänster är som nämnts ovan ett allmänt samhällsintresse. Den bör också behandlas så i vår lagstiftning. Miljöbalken bör kompletteras med en uttrycklig hänvisning till ekosystemtjänster i de allmänna hänsynsreglerna (2 kap. miljöbalk (1998:808)). Motsvarande kan behövas för skogsvårdslagens generella hänsynsregler (30 § skogsvårdslag (1979:429)) och fiskelagen (20 § fiskelag (1993:787)). Även beslut om naturvård bör i högre utsträckning bygga på analys av konsekvenserna för ekosystemtjänster.

De areella näringarna (jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och fiske) behöver ta större hänsyn till verksamheternas konsekvenser för ekosystemtjänster. Lagändringarna bör exempelvis kompletteras med uppdrag till Jordbruksverket att precisera kraven på generell hänsyn i jordbruket för att säkra framtida ekosystemtjänster. Skogsstyrelsen bör få ett motsvarande uppdrag avseende skogsvårdslagens generella hänsynsregler. Fiskeriverket bör också få ett motsvarande uppdrag. Vid behov bör ytterligare förändringar av lagstiftningen föreslås.

Beslut på EU-nivå är av stor betydelse för utvecklingen av svenskt jordbruk och fiske. EU:s jordbrukspolitik och EU:s fiskepolitik har båda lett till katastrofala effekter för andra ekosystemtjänster än den kortsiktiga livsmedelsproduktionen. Regeringen bör ha ekosystemansatsen och ekosystemtjänster som överordnade principer vid förhandlingar inom EU om bl.a. reformeringen av EU:s jordbrukspolitik och EU:s fiskepolitik. Bland annat bör stödet till jordbruket i så stor omfattning som möjligt omformas till ersättning för produktion av ekosystemtjänster.

Miljökonsekvensbeskrivningar som krävs enligt miljöbalken och PBL (plan- och bygglag (1987:10)) bör innehålla uttryckliga beskrivningar av konsekvenserna för produktion av ekosystemtjänster.

Det är viktigt att integrera hänsyn till ekosystemtjänster i lokala politiska beslut. God vägledning för hur man kan göra det finns t.ex. i material som tagits fram av World Resources Institute (med stöd från bl.a. FN-organen Unep, UNDP och FAO samt Sidafinansierade Swedbio). Project Natural Capital, ett relaterat projekt, utvecklar fler verktyg för att integrera hänsyn till ekosystemtjänster i praktiskt beslutsfattande.

Den på kort sikt kanske viktigaste faktorn för förändring av ekosystemtjänster är beslut om markanvändning. Även beslut om vattenanvändning kan ha stor betydelse. Beslut av stor vikt för användning av mark och vatten fattas av kommunerna i beslut om bl.a. samhällsplanering. Översiktsplaner bör kompletteras med analyser av konsekvenser för produktion av ekosystemtjänster. Det behövs ett utbildningsprogram för kommunala och regionala beslutsfattare om ekosystemtjänster och hur man kan ta större hänsyn till dem vid kommunala beslut. Regeringen bör ge Naturvårdsverket, Boverket och andra berörda myndigheter i uppdrag att genomföra en sådan utbildningssatsning.

En övergripande fråga på alla nivåer är hur bördorna för säkring av ekosystemtjänster ska fördelas mellan enskilda och det allmänna. Vi utvecklar resonemang kring detta närmare i följande avsnitt.

4.3 Värdera ekosystemtjänster

I många fall blir det lättare att ge ekosystemtjänster den tyngd de behöver i beslutsfattandet om de kan värderas i monetära termer.

Värdet och förlusterna av ekosystemen omfattas inte av det ekonomiska system världen har i dag, och därmed blir det svårt för samhället att klara av att hantera och avgöra vad som är lönsamt.

Fel! Okänt namn på

Det är komplicerat att värdera förlusterna av ekosystem och ekosystem, och försök till värdering väcker svåra frågor. Hur kan vi bedöma vilka funktioner i naturen som inte är inte till nytta? Ska vi göra det? Vilket tidsperspektiv bör användas? Hur kan man värdera det som är livsnödvändigt och oersättligt?

Det mesta av all biologisk mångfald kan förmodligen på något sätt vara till nytta, även om vi inte behöver alla arter för att överleva. Det är hur som helst svårt att verkligen skilja ut någon process eller någon funktion i naturen som inte påverkar eller förser oss människor med något. Framför allt om vi tar med tidsperspektivet.

Vissa arter kommer vi kanske att behöva i framtiden. Många arter och processer kanske vi inte ens känner till. Detta har gjort att man ibland även talar om en femte ekosystemtjänstkategori, Bevarande, vilket är biologisk mångfald som vi kan komma att behöva.

Det är också svårt att skapa motivation för att skydda eller restaurera miljöer som kan vara av betydelse, ännu svårare att spara eller låta olika miljöer och arter skyddas, speciellt om man dessutom inte tror att de har någon betydelse.

Mot bakgrund av ovanstående är det viktigt att möta framtida utmaningar och att följa den forskning och utveckling som pågår på bland annat på Stockholm Resilience Center. Det är också, enligt många, dags att utreda möjligheten att bygga upp ett system för betalning av ekosystemtjänster.

FN:s Millennium Ecosystem Assessment påpekar att de flesta beslut rörande naturresurser baseras på marknadsvärden, varför värden som inte värderas på marknader ofta utarmas eller går förlorade. Dessa värden kan dock ofta vara höga och är ibland högre än de ekonomiska värdena. Detta gäller särskilt vid intensiv användning av naturresurser. Därtill kommer att redan de ekonomiska (och sociala) värdena kopplade till skador på ekosystemtjänsterna kan vara betydande.

Ett generellt problem inom marknadsekonomin är att världens arter, skyddsvärda naturtyper och ekologiska processer ännu inte är prissatta. En snäv syn på äganderätten kan få oacceptabla konsekvenser för de allmänna värden som finns i den biologiska mångfalden. Det kan upplevas som fritt fram att skövla värdefulla miljöer. Naturen och dess arter har inget värde på marknaden. Miljöekonomier har börjat skapa begreppsapparater som bör kunna ge ett pris på till exempel mangroveskogarnas skyddseffekt mot översvämningar, kostnaden om hela örken försvinner under havsytan, mykorrhizasvampars värde för folkhushållet (mykorrhizasvampar hjälper växter ta upp vatten och näringsämnen – förenklat uttryckt; utan svampar ingen skog).

EU-kommissionen betonar i sitt meddelande om biologisk mångfald från 2006 ekosystemtjänsternas avgörande ekonomiska betydelse:

Det är svårt att sätta exakta ekonomiska värden på dessa tjänster för världen som helhet, men uppskattningar tyder på att det handlar om hundratal miljarder euro per år. Dessa tjänster främjar tillväxt, sysselsättning och välbefinnande i EU. I utvecklingsländerna är de avgörande för att man skall kunna nå millenieurutvecklingsmålen.

Fel! Okänt namn på

Det globala värdet av ekosystemens tjänster har enligt Miljömålsrådet uppskattats till nära nog det dubbla värdet av den globala bruttonationalinkomsten. FN:s Millennium Ecosystem Assessment noterar att negativ påverkan på den biologiska mångfalden och ekosystemen ofta kan kosta samhället mer än den eventuella kortsiktiga nytta som enskilda kan vinna. Konsekvenserna kan yttra sig som högre risk för människors hälsa eller irreversibla förändringar på ekosystemen.

Vid ett möte mellan miljöministrarna från G8-länderna och fem viktiga utvecklingsländer i Tyskland 2007 togs ett initiativ för en studie om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas ekonomi. Initiativet går under namnet The economics of ecosystems and biodiversity (TEEB). Den preliminära rapporten, som presenterades i maj 2008, slår fast att ekosystem och biologisk mångfald är av enorm betydelse för samhället och att det blir allvarliga konsekvenser för människors välbefinnande om inte åtgärder vidtas för att vända den nuvarande tendensen till utarmning av dessa. Rapporten beskriver att de senaste årens ökade tryck på matproduktion och matpriser illustrerar konsekvensen för samhället av den förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster som har skett. Som nämnts ovan presenterades en färsk delrapport i september 2009. Där framhålls att investering i ekosystemtjänster är mycket lönsam. En investering på \$ 45 miljarder i skyddade områden skulle kunna t.ex. generera ekosystemtjänster till ett värde av \$ 5 000 miljarder per år.

Ibland blir normalt osynliga ekosystemtjänster särskilt synliga och till och med värdesatta ekonomiskt. Många skogsägare har direkt nytta av ekosystemtjänster – rekreation, jakt, bär och svamp – i sin skog. Återplantering av ensidig barrskog efter stormen Gudrun vittnar däremot om brist på hänsyn till ekosystemtjänster. Ser man bara till virkesvärdet för massaproduktion kan det tyckas att det inte gör något om det blir stor stormfällning då och då. Skulle en sådan storm skada skogens vattenreglering och följas av fel sorts skyfall skulle det kunna ge svåra erosions- och översvämningsskador som till och med kan drabba den berörda markägaren ekonomiskt.

I och med att många och centrala ekosystemtjänster inte omsätts på en marknad finns en risk att de överutnyttjas eller att förmågan att skapa dem fördärras. Det är därför önskvärt att utveckla former för att betala för användning och för bevarande eller utarmning av möjligheten att producera ekosystemtjänster. Ibland är det rimligt att samhället betalar för att bevara ekosystemtjänster, ibland är det rimligt att den som utarmar ekosystemtjänster får betala. Skatter och avgifter kan komplettera brister i marknadens prissättning och påverka vad som är lönsamt för den enskilde. Att övergöda med konstgödsel, använda kemiska bekämpningsmedel, dika ut våtmarker och så vidare ger övergödningssproblem, minskar markens kapacitet att rena vatten, minskar jordbildning, ger kemiska rester i dricksvatten och så vidare. Med dagens prissystem blir det mer lönsamt att på så sätt maximera livsmedelsproduktion på bekostnad av andra ekosystemtjänster. Det borde i stället vara mer lönsamt att bruka jorden på ett sätt som inte orsakar dessa problem även om det ger något mindre livsmedelsproduktion på kort sikt.

Fel! Okänt namn på

Det bör inte vara fritt fram att för privat vinning nämnvärt och negativt påverka framtida produktion av ekosystemtjänster.

Miljöpartiet anser att former för att betala för användning av ekosystemtjänster och för bevarande eller utarmning av ekosystemtjänster bör utvecklas. Ekonomiska styrmedel kan bidra till att säkra framtida ekosystemtjänster. Det kan handla om t.ex. bidrag och subventioner för vissa åtgärder som bevarar eller främjar ekosystemtjänster. Det kan också handla om skatter och avgifter för att ge ekonomiska incitament att inte utarma ekosystemtjänster. Både bidrag och subventioner samt skatter och avgifter behöver utvecklas och användas mer för att säkra framtida ekosystemtjänster. Ekonomiska styrmedel bör vara måleffektiva, kostnadseffektiva och rättvisa.

4.4 Ekosystemtjänster och miljömålen

Det är viktigt att ekosystemtjänster inte bara blir ännu ett miljöpolitiskt modeord. Miljöpolitiken har lidit nog av vackra ord som inte följts upp av åtgärder. Åtgärder för att nå de 16 miljö kvalitetsmål som beslutats av riksdagen 1999 (det sextonde målet beslutades 2005) bidrar normalt till att ekosystemtjänster genereras i framtiden. En komplettering av miljömålen med en analys av kopplingen till ekosystemtjänster och deras betydelse för samhället skulle visa det ännu mer angeläget att genomföra åtgärder för att nå miljömålen. Miljömålsrådets förslag till åtgärder skulle snarast behöva kompletteras. Några exempel har vi gett tidigare i denna motion.

Vid avvägningar mot andra mål bör således ekosystemtjänster generellt ges större tyngd än vad miljöfrågor hittills haft. Målkonflikter finns för övrigt framför allt på kort sikt. På längre sikt ligger ekosystemtjänster till grund för andra mål, inte i konflikt med dem. En rapport från Naturvårdsverket ("What's in the sea for me?", Report 5872, februari 2009) visar t.ex. att en bättre förvaltning av östersjötorsken från mitten av 1980-talet hade gett lägre uttag 1983–1984 men väsentligt högre uttag alla andra år sedan dess. Kortsynt fiskeförvaltning har enligt rapporten resulterat i utebliven fångst vars värde omräknat till euro motsvarar 100–200 miljoner euro årligen.

4.4.1 Biologisk mångfald

I ett beslut taget av parterna till FN:s konvention om biologisk mångfald 2004 (COP VII/11) står:

Biologisk mångfald är av avgörande betydelse både för sitt eget inneboende värde och för den nyckelroll den spelar i att erbjuda ekosystemtjänster och andra tjänster som vi alla ytterst är beroende av.

och vidare följande:

Det största hotet mot biologisk mångfald ligger i förändrad markanvändning som utesluter biologisk mångfald. Detta inträffar ofta genom marknadssnedvridningar som undervärderar naturliga system och populationer och ger förvrängd stimulans och förvrängda subventioner för att främja omläggning av mark till system med lägre grad av mångfald.

Miljömålsrådets senaste uppföljning av arbetet med det nya miljömålet ”Ett rikt växt- och djurliv” gav tidigare i år en dyster bild av läget i Sverige. Rapporten påpekar att det senaste seklets alltmer storskaliga jord- och skogsbruk har bidragit till att omdana det svenska landskapet och dess livsmiljöer. Även om vissa arter har gynnats har utvecklingen huvudsakligen lett till en omfattande förlust av biologisk mångfald. Rådet konstaterar att förlusten av arter, naturtyper och ekosystemtjänster fortsätter trots kraftigt ökade insatser under de två senaste mandatperioderna. Tillståndet för den biologiska mångfalden visar en övervägande negativ utveckling.

Som nämnts har Miljöpartiet i tidigare motioner påpekat att bevarad biologisk mångfald är en förutsättning för ekosystemens funktion, vilket i sin tur är grunden för mänskligt liv och välbefinnande. Sverige ser ut att misslyckas med sitt åtagande att hejda förlusten av biologisk mångfald till 2010. Det kan få svåröverskådliga och irreversibla negativa konsekvenser. Det är angeläget att arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald intensifieras. Miljömålsrådets rapport *Nu är det bråttom!*, och särskilt hushållningsstrategin, utgör en god grund för detta.

Miljömålsrådet betonar att nyttjandet av mark, vatten och naturresurser måste ske med hänsyn till ekosystemen och anpassas till landskapets natur- och kulturmiljövärden. Annars kan inte miljömålen nås, och då riskeras även de ekosystemtjänster som vårt samhälle är beroende av. Med ökad hänsyn och mer långsiktig planering minskar behovet av skydd och på sikt även särskilda insatser för restaurering och återskapande.

4.4.2 Andra miljömål

Som nämnts ovan är även andra faktorer, och därmed andra miljömål än biologisk mångfald, viktiga för ekosystemtjänster. Det behövs markarealer, oftast täckta med vegetation. Spridning av kemikalier, eller en ändrad koncentration av olika ämnen, kan påverka förmågan att leverera ekosystemtjänster. Faktorer som markens humushalt och struktur kan också vara av betydelse. Alla dessa aspekter måste få större vikt vid politiska beslut.

Sedan Miljömålsrådets rapport kom ut har regeringen genomfört en rad åtgärder som snarast försämrar situationen för biologisk mångfald och andra miljömål. Några exempel är nedskärningar i anslagen för biologisk mångfald, ändringar i rovdjurspolitiken och försämringar av skyddet av skog. Samtidigt har regeringen förhalat behandlingen av Miljömålsrådets förslag på flertalet områden med förevärdning att man avvaktar en utredning för att se över miljömålssystemet.

I det fortsatta arbetet med miljömålen bör hänsyn till ekosystemtjänster integreras på ett tydligare sätt i miljömålssystemet och de åtgärder som genomförs för att nå målen.

Fel! Okänt namn

4.5 Några exempel på ekosystemtjänster

4.5.1 Humlor och pollinering

Många arter, både kommersiella grödor och vildväxande arter, behöver pollinering från insekter eller andra djur för att kunna producera frukt, bär, nötter och frön. Pollinering kan utföras av odlade honungsbin, vilda insekter, fåglar och så vidare. Ny forskning tyder på att en mångfald av pollinatorer, inte enbart antalet, gynnar pollinationstjänstens kvalitet. Den naturliga pollineringen har försvagats av det allt mer intensiva jordbruket. "Rationell" produktion tar normalt inte hänsyn till konsekvenser för naturliga pollinerare, ett klassiskt exempel på att en ensidig satsning på en typ av ekosystemtjänst (produktion) sker på bekostnad av andra tjänster – och i förlängningen även på produktionen.

I vissa länder har pollineringen rationaliserats så hårt att den sker genom att lastbilar kör bikolonier stora avstånd för att pollinera olika kommersiella grödor. Denna verksamhet drabbades av en stor, oförklarad dödlighet i USA för ett par år sedan. Också Europa har drabbats av bidöden, som 2006 döptes till Colony Collapse Disorder (CCD). EU:s myndighet för livsmedelssäkerhet, Efsa, håller nu på med ett projekt för att dels kartlägga omfattningen av bidöden i EU, dels undersöka orsakerna.

I södra Kina har förlusten av naturliga pollinerare lett till en annan lösning: äppelodlingar pollineras för hand.

Ofta sker pollinering av en gröda genom en kombination av vilda och odlade pollinerare. I en undersökning i Costa Rica fann man att två gånger fler bin besöker kaffeblommorna inom en kilometer från skogen. Kaffeplantorna där hade också 20 procent högre skördar och 27 procent färre deformerade bönor. Värdet av denna tjänst för en gård uppskattades till \$ 60 000 per år.

Forskning i Sverige visar att humlor är den dominerande pollineraren av rödklöver. Klöver fixerar kväve i marken och är viktig för kvävebalansen särskilt i det ekologiska jordbruket. Humlor pollinerar många av blommorna som är viktiga för den svenska naturen och för andra arter. Humlorna behöver en kontinuerlig följd av blommande växter för att kunna hämta ny näring hela sommaren.

4.5.2 Mjolkproduktion

Just nu pågår en diskussion inom EU om stöd till mjölkbönderna. Bakgrunden är att priserna till lantbrukaren har sjunkit sedan toppnoteringen 2007, samtidigt som priser för vissa insatsvaror har stigit. Man befärar att den pågående utslagningen av mjölkbönder ska påskyndas.

I vissa delar av Sverige och under vissa förhållanden försämrar dagens nötkreaturhållning ekosystemtjänster, t.ex. genom övergödning. I andra fall bidrar nötkreaturhållning till att upprätthålla ekosystemtjänster, framför allt genom bevarad biologisk mångfald.

Det finns större anledning att stödja den produktion som bidrar till ekosystemtjänster. Det kan finnas skäl att styra från den produktion som belastar produktion av ekosystemtjänster. Förslagen som EU nu diskuterar differentie-

rar inte mellan den produktion som ökar trycket på ekosystemtjänster och den produktion som främjar ekosystemtjänster. Allt för ofta gynnar EU-besluten den produktion som utarmar ekosystemtjänster, på bekostnad av produktion som är bättre för ekosystemtjänster. En ökad insikt om betydelsen av ekosystemtjänster skulle resultera i helt andra förslag till stöd- och andra styrsystem för mjölkproduktionen i EU.

På motsvarande sätt slår regeringens förslag om slopad skatt på konstgödsel fel ur ett ekosystemtjänstperspektiv. Den kommer att gynna konventionell produktion jämfört med ekologisk produktion. Den kommer också att gynna specialiserad produktion jämfört med mångbruk med både växtodling och djurhållning.

4.5.3 Ekosystemtjänster i storstäder

Även i våra stora städer kan lokala ekosystemtjänster vara av stor betydelse. Den tidigare nämnda rapporten från EU:s vetenskapsakademier påpekar att grönska och gröna områden i städer kan dämpa effekterna av värmeböljor. Grönska och gröna områden bidrar också till att dämpa buller och minska luftföroreningar. I Stockholm bidrar duvhöken till att reglera skadegörare som duvor och kråkfåglar i staden, samtidigt som de kan ge stadsbor en värdefull naturupplevelse. I stadsdelen Augustenborg i Malmö bidrar grönska planterad på hustaken och ett system med kanaler och vattendammar till att minska problem med översvämningar. Dagvattenkvaliteten förbättras. Det blir också ett tilltalande inslag i stadsbilden.

4.5.4 GMO

Gentekniken är ett extremt exempel på hur man kan bortse ifrån ekosystemens multifunktionalitet och maximera ekosystemens producerande tjänst utan hänsyn till konsekvenser för andra ekosystemtjänster. De flesta kommersiellt odlade genmodifierade grödor har modifierats antingen för att kunna tåla ett bestämt kemiskt bekämpningsmedel, och därmed möjliggöra en större användning av det medlet, eller för att producera ett naturligt bekämpningsmedel. I det senare fallet producerar hela växten medlet hela tiden, oavsett vad det finns för eventuella skadegörare eller andra arter i närheten. Genteknikens brist på precision kopplat till brist på kunskap om hur genmodifierade arter kan påverka produktion av ekosystemtjänster gör det synnerligen riskfyllt att släppa ut genmodifierade arter i naturen. I Tyskland har undersökningar pekat på risker för pollinerare, vilka ju svarar för en viktig ekosystemtjänst, från majs som genmodifierats för att producera ett naturligt bekämpningsmedel. Den eventuella samhällsnyttan med GMO som använts kommersiellt står inte i rimlig proportion till riskerna. Av hänsyn till konsekvenserna för ekosystemtjänster bör inte genmodifierade arter släppas ut i naturen i kommersiell skala.

Fel! Okänt namn

4.6 Sveriges påverkan på ekosystemtjänster i andra länder

Sverige påverkar produktion av ekosystemtjänster i andra länder genom våra konsumtionsmönster och genom vårt bistånd.

Ändringar i användningen av mark och vatten för att öka uttaget av naturresurser kan få negativa konsekvenser för ekosystemtjänsterna.

Enligt ett framtidsscenario framtaget av OECD kommer den biologiska mångfalden i världen att kraftigt försämrats om inte ytterligare åtgärder vidtas för att hejda förlusten. Den kanske viktigaste orsaken är konvertering av naturområden till jordbruksmark, till följd av ökande befolkning och ökande konsumtion, särskilt av animalier. Enligt scenariot kommer den totala jordbruksmarken i världen att öka med 10 procent, även utan åtgärder för att öka produktionen av biodrivmedel. Konvertering till jordbruksmark kommer att ske främst i tropiska och subtropiska regioner.

EU-kommissionen poängterade i sitt meddelande om biologisk mångfald 2006 relationen mellan förhållanden inom EU och den globala utvecklingen:

Det finns en påtaglig risk att det globala målet för 2010 inte kommer att nås. EU delar ansvaret för detta. Vår livsstil är starkt beroende av importerade varor från utvecklingsländer, vars produktion och transport ofta skyndar på förlusten av biologisk mångfald. Om vi skall kunna förändra situationen måste vi grundlägga en trovärdighet genom att skydda den biologiska mångfalden i EU, samtidigt som vi gör större ansträngningar för att skydda den globala biologiska mångfalden genom utvecklingsbistånd, handelsförbindelser och internationella styrelseformer.

Miljövårdsberedningen skrev i sin promemoria Tillväxt och miljö i globalt perspektiv (2007:1):

Det svenska miljömålsarbetet bör ta hänsyn också till miljöpåverkan i andra länder orsakad av svensk konsumtion, och därmed skapa ett föredöme för hur globala frågor kan integreras i nationellt arbete.

Sverige behöver en strategi för att minska bidraget från våra konsumtions- och produktionsmönster till förlusten av ekosystemtjänster utanför landet.

Den globala markanvändningen har fått förnyad uppmärksamhet i samband med klimatdebatten och den snabba prisökningen på råvaror som skedde 2007–2008 och ledde till bl.a. matkravaller i flera länder. FAO:s studie *Live-stock's Long Shadow* från 2006 uppmärksammade miljöbelastningen från animalieproduktion. Samtidigt har beräkningar av värdet av ekosystemtjänster gett ökad insikt om dessa tjänsters betydelse.

Klimatdebatten och andra överväganden, t.ex. energiförsörjningstrygghet, höga oljepriser och oro för "peak oil", har lett till ett ökat intresse för biodrivmedel. Detta har i sin tur väckt oro för konsekvenserna för matförsörjningen, livsmedelspriser och, i mindre utsträckning, biologisk mångfald och i förlängning ekosystemtjänster. Kritik mot import av biodrivmedel från syd utifrån dessa aspekter har bemötts med frågan om varför denna kritik enbart riktar sig mot importen av biodrivmedel och inte import av t.ex. kaffe, bananer, bomull eller soja för djurfoder.

Fel! Okänt namn på

Frågan är berättigad. Den förtjänar att behandlas som välgrundad, inte enbart retorisk. Det behövs en helhetssyn, där vår användning av mark i världen och dess konsekvenser för andra människor, miljön och ekosystemtjänster kan hanteras i ett sammanhang. Det blir då med nödvändighet förenklat och relativt översiktligt, men är inte desto mindre nödvändigt.

Ekologiskt fotavtryck – den markareal som krävs för en viss verksamhet – kan ses som en grov indikator på trycket på produktionen av ekosystemtjänster. Vissa forskare menar att fotavtrycket i vissa sammanhang behöver kompletteras med ett särskilt vattenfotavtryck för att ta bättre hänsyn till vattenförbrukningens konsekvenser för produktion av ekosystemtjänster. Beräkningar av användningen av ”virtuellt vatten” (den mängd vatten som går åt för att producera en vara eller tjänst) kan ses som ett grovt mått på det.

En rapport som publicerats av Världsnaturfonden (WWF) tyder på att Sveriges totala fotavtryck är drygt fem hektar per person, eller ungefär två gånger det globala genomsnittet och nästan två och en halv gånger det globalt hållbara.

Mot bakgrund av ovanstående behöver vi i Sverige minska våra fotavtryck, det vill säga vår nettoimport av användning av mark i utlandet. Miljöpartiet anser att regeringen bör ge Naturvårdsverket i uppdrag att i samarbete med Sida och SCB ta fram förslag på konstruktion och nivå på mål för Sveriges nettoanvändning av markutnyttjande.

Biståndsprojekt som rör infrastruktur, markanvändning m.m. kan också få konsekvenser för produktionen av ekosystemtjänster i mottagarländerna. Allt för ofta tas för lite hänsyn till dessa konsekvenser. Detta gäller det bilaterala biståndet, men särskilt det multilaterala biståndet i vid mening, inklusive Världsbanken, Europeiska investeringsbanken och EU:s strukturfonder. Regeringen bör verka för att ökad hänsyn tas till multifunktionalitet vid utformningen av relevanta biståndsprojekt som stöds av bilateralt bistånd eller multilateralt bistånd där Sverige medverkar.

Både nationellt och internationellt behöver beslutsfattare ett allmänt erkänt och samlat vetenskapligt underlag om ekosystemtjänster. På klimatområdet har FN:s klimatpanel IPCC spelat en viktig roll för både beslutsfattare och opinionsbildare. Arbete pågår nu för att bygga upp en motsvarighet för ekosystemtjänster, IPBES (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services). Miljöpartiet anser att Sverige bör ge både finansiellt och praktiskt stöd till bildandet av IPBES.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2009

Maria Wetterstrand (mp)

Peter Eriksson (mp)

Max Andersson (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Mikael Johansson (mp)

Helena Leander (mp)

Thomas Nihlén (mp)

Lage Rahm (mp)

Karin Svensson Smith (mp)

Tina Ehn (mp)

Per Bolund (mp)

Esabelle Dingizian (mp)

Ulf Holm (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Jan Lindholm (mp)

Mats Pertoft (mp)

Peter Rådberg (mp)

Mikaela Valtersson (mp)